

**APROXIMACIÓ TEÒRICA I APROXIMACIÓ PRÀCTICA EN
L'APRENENTATGE DEL DRET: L'EXEMPLE DE L'ENSENYAMENT DEL
DRET INTERNACIONAL A LA UAB**

Autor: Miquel Gardeñes Santiago

Departament: Dret Privat

Centre: Facultat de Dret

E-mail: miquel.gardenes@uab.es

RESUM DE L'EXPERIÈNCIA

L'objectiu de la comunicació és el d'explicar els resultats positius per a l'aprenentatge del Dret que es deriven d'una aproximació docent que combini adequadament la teoria i la pràctica. Es pren com a exemple el sistema utilitzat a l'assignatura de Dret internacional privat, impartida a la Facultat de Dret de la UAB, durant el curs 2005/2006. S'expliquen: 1) La organització del programa i calendari docent, i les tècniques utilitzades per coordinar l'ensenyament teòric i el pràctic; 2) La metodologia de les sessions de pràctiques; 3) La realització al llarg del curs de pràctiques amb materials jurídics reals, la puntuació de les quals suposava una part significativa de la nota final; 4) El pes respectiu de la teoria i de la pràctica en l'avaluació. Aplicació i generalització: entenc que aquesta experiència pot resultar d'interès fonamentalment en l'àmbit jurídic. Des d'un punt de vista més general, entenc que planteja un exemple de com afrontar el repte d'aconseguir, en un temps bastant limitat (un semestre) que l'alumne assoleixi uns fonaments teòrics suficients i una experiència pràctica rellevant. També es plantegen les possibilitats i limitacions dels sistemes d'avaluació continuada.

Especificar l'àmbit d'aplicació

Docència teòrica i pràctica a la carrera de Dret. Articulació entre adquisició de coneixements i de destreses. Introducció limitada de mecanismes d'avaluació continuada.

PARAULES CLAU

Dret, Ensenyament teòric i pràctic i Mecanismes d'Avaluació continuada

1. OBJECTIUS

1.1. L'objectiu: en aquesta comunicació voldria explicar els resultats positius per a l'aprenentatge del Dret que deriven d'una aproximació docent que combini adequadament teoria i pràctica. Es destaquen les possibilitats d'introducció de mecanismes d'avaluació continuada, i també les seves limitacions. Es pren com a

exemple l'experiència de l'assignatura de Dret internacional privat, tal com es va impartir a la UAB durant el curs 2005/2006.

1.2. El context: Abans de descriure l'experiència en qüestió, cal fer una sèrie de consideracions per a contextualitzar-la adequadament. En el vigent pla d'estudis de la UAB, aquesta assignatura consta de 7,5 crèdits (75 hores de classe), que es reparteixen entre 6 crèdits de teoria i 1,5 crèdits de pràctiques. Tenim sis grups (5 a la Llicenciatura en Dret i 1 a Dret + ADE). El nombre d'alumnes matriculats sol ser bastant elevat. A tall d'exemple, l'any passat el grup del que jo era responsable (grup 52, en horari de tarda) en tenia 111.

1.3. El paper de la docència teòrica: cada setmana hi havia quatre hores de classe teòrica i una de pràctiques. Aquest predomini de les sessions teòriques no hauria de sorprendre a ningú. Tot i que avui dia està de moda desprestigiar els "continguts" front a les "habilitats o destreses", el cert és que la formació d'un jurista capaç d'inserir-se en el món professional exigeix que disposi d'un bagatge de coneixements sòlid, i no únicament d'habilitats. Dit d'un altra manera, s'ha de fugir d'un plantejament "practicista" de baixa volada, perquè aquest plantejament no tindria en compte que una bona pràctica del Dret sorgeix, no d'una intuïció més o menys màgica, sinó d'una sòlida formació teòrica. Per tant, està bé que pensem en les habilitats o destreses, però no oblidem que aquestes habilitats s'han d'exercir en relació a alguna cosa concreta, que són els coneixements o continguts.

1.4. Mesures per a coordinar la docència entre els diferents grups: 1) abans de l'inici del curs es planifica detalladament el calendari docent de teoria i pràctica. El criteri bàsic és que les pràctiques es realitzin després d'haver-se explicat els aspectes teòrics del tema, per tal de permetre que el alumne hagi adquirit els coneixements previs necessaris; 2) el programa és únic per a tots els grups, com també ho són els materials de pràctiques; 3) els criteris i procediments d'avaluació també són els mateixos.

1.5. Metodologia de les sessions de pràctiques: la pràctica és la mateixa per a tots els grups i s'utilitzen els mateixos materials, coordinats pel professor Josep Gracia i Casamitjana. La dinàmica de les sessions és la següent: l'alumne coneix, com a mínim amb una setmana d'antelació, la pràctica a realitzar. Normalment es tracta de supòsits o casos a resoldre, inspirats en casos reals de la jurisprudència. També, i especialment a principi de curs, es fan altres exercicis, com ara l'anàlisi i comentari de textos legals i jurisprudencials, o bé la cerca de les interrelacions entre diversos textos legals, amb l'objectiu de que els alumnes s'acostumin a consultar-los i utilitzar-los correctament. L'alumne no ha d'entregar la pràctica per escrit, simplement ha de preparar-la per poder seguir i participar adequadament a la sessió, a través d'intervencions orals. Val a dir que, per tal de que les pràctiques es puguin realitzar en bones condicions, el nombre d'alumnes ha de ser relativament reduït, circumstància que afavoreix el diàleg i la participació. Per això, des de fa uns anys hem procedit a dividir els grups de pràctiques, de tal manera que per cada grup de l'assignatura hi ha dos subgrups de pràctiques.

2. DESCRIPCIÓ DEL TREBALL

2.1. La innovació que vam realitzar el curs 2005/2006 va consistir en una introducció limitada de l'avaluació continuada, com a mecanisme complementari -de cap manera substitutiu- de l'examen final. Del conjunt de la nota final, el 25 % es corresponia a l'obtinguda per avaluació continuada, i el 75 % a l'examen.

Concretament, l'avaluació continuada va consistir en la realització a classe de dues pràctiques puntuades, que pretenien acostar-se al màxim a casos reals de la pràctica jurídica. Per això, es basaven en documents reals (contractes, documents judicials...), i a partir d'ells es demanava als alumnes que assumissin la posició d'una de les parts en litigi. Es demanava que redactessin un escrit (demanda, contestació a la demanda, declinatòria de jurisdicció...) en el que havien de defensar els interessos del seu hipotètic client. Es va insistir en que aquest escrit no havia de presentar-se en la típica forma de "resposta d'examen", sinó que havia de tenir l'estil propi dels documents que es presenten a l'Administració de Justícia (formulismes habituals, separació entre fets exposats, fonaments de Dret i pretensió de l'interessat). És important destacar que aquestes pràctiques es van realitzar a classe, en un temps de dues hores per a cadascuna, i en presència del professor, i això permetia garantir l'autenticitat del treball, evitant els plagis i les pràctiques picaresques.

2.2. Pes respectiu de la teoria i de la pràctica en l'avaluació de l'assignatura: els mecanismes d'avaluació han de tenir per objectiu verificar el correcte aprenentatge per part dels alumnes, i han de ser equitatius, objectius i complets. Fins al curs 2003/2004, l'avaluació consistia únicament en un examen final. Aquest examen es componia de dues preguntes teòriques i d'un supòsit pràctic. Cadascun d'aquests tres elements computava un terç de la nota final, que en conseqüència era la mitjana aritmètica de les puntuacions obtingudes. A partir del curs 2004/2005, vam introduir elements d'avaluació continuada, i aquesta experiència s'ha consolidat durant el curs 2005/2006: com s'ha explicat, fem dues pràctiques puntuades al llarg del curs, i cadascuna d'elles es valora fins a 1,25 punts, de tal manera que la part corresponent a l'avaluació continuada suposa ja el 25% de la nota final de l'assignatura. La realització d'aquestes dues pràctiques té caràcter obligatori. Per tant, si no es realitzen l'alumne perd 2,5 punts sobre 10. L'examen final consta de dues preguntes i un supòsit o cas pràctic. Cadascun d'ells es valora fins a 2,5 punts. Per tant, cal destacar que, en conjunt, la part de la nota corresponent a aspectes pràctics suposa el 50% (25% corresponent a les pràctiques qualificades per avaluació continuada i 25 % al cas que han de resoldre a l'examen final).

Finalment, cal afegir que el sol fet d'assistir i intervenir a la sessió pràctica setmanal no és objecte de puntuació. No es tracta d'establir un sistema de premis per "escalfar la cadira" o per "fer-se veure" davant del professor, sinó de convèncer l'alumne de que el millor que pot fer és assistir a les pràctiques per aprendre a resoldre-les, perquè el dia de l'examen se'n trobarà una.

3. RESULTATS I/O CONCLUSIONS

3.1. Els objectius formatius: ens proposem assolir diversos objectius. Primer, que els alumnes arribin a tenir els coneixements bàsics o « estructurals » del Dret internacional privat que hauria de tenir tot professional del Dret, i que en cas necessari sigui capaç d'ampliar o aprofundir. Segon, com que la nostra assignatura es cursa a l'últim any de carrera i pressuposa un coneixement previ de nocions d'altres disciplines (Dret internacional públic, Dret civil, Dret processal...), constitueix una bona oportunitat per fer veure a l'alumne les interrelacions que existeixen entre les diverses branques del Dret. Tercer, pretenem que l'alumne adquireixi certes destreses i habilitats. La primera d'elles és que sigui capaç de resoldre supòsits pràctics, i que a més pugui fer-ho en un temps relativament limitat. Per això, cal educar la capacitat d'anàlisi (identificació de la problemàtica jurídica inherent a les situacions de la vida real), la capacitat d'utilitzar i interpretar correctament textos legals i la capacitat de construir una argumentació convincent. La segona es que aprengui a redactar textos propis de la pràctica judicial, com ara demandes o declinatòries. Aquest darrer aspecte es treballa en els exercicis pràctics que es realitzen al llarg del curs.

3.2. Possibilitats i límits de l'avaluació continuada: crec poder afirmar que l'experiència d'introducció parcial de l'avaluació continuada que he explicat ha estat força positiva. Ha provocat que els alumnes s'interessin més per l'assignatura, que participin més, que siguin més conscients del seu interès pràctic. A més, el fet d'haver obtingut una part de la puntuació durant el curs pot actuar com un incentiu que animaria a l'alumne a preparar l'examen i a presentar-s'hi.

Ara bé, també s'ha de ser prudent. Avui dia es parla molt de l'avaluació continuada, i gairebé es dona per suposat que ha de ser necessàriament millor que la forma tradicional d'avaluació a través dels exàmens. Semblaria una panacea o fórmula màgica que tot ho ha de resoldre. Però no podem oblidar que l'avaluació continuada, segons com es faci, també planteja moltes dificultats. D'entrada, pot ser difícilment practicable en estudis, com els de Dret, caracteritzats per l'existència d'un gran nombre d'alumnes. En aquesta situació, el seguiment quotidià i personalitzat de cadascun dels alumnes és una tasca impossible. D'altra banda, l'absentisme de gran part de l'alumnat tampoc ho facilita. Per tant, s'ha de ser molt curós en com es fa l'avaluació continuada. Crec que l'èxit de l'experiència que hem introduït es deu a que els exercicis que es puntuaven es feien a classe, en un temps limitat i en presència del professor. Això permetia garantir la identitat de qui feia l'exercici i, per tant, la seva autenticitat. Malhauradament, els mecanismes d'avaluació continuada consistents en la realització de treballs a casa o fora de l'aula han estat víctimes de tot tipus de pràctiques picaresques. Per desgràcia, el plagi és una malaltia molt extesa, i Internet ha multiplicat exponencialment les possibilitats a l'abast dels plagiadors, que ni tan sols han de fer l'esforç de "copiar". Ara només han de "baixar-se" alguna cosa d'Internet i jugar a retallar i enganxar. El problema s'agreuja per l'absència d'un règim sancionador adequat front a aquestes conductes deshonestes. Per tant, no hi ha cap garantia de que quan algú lliura un treball realment en sigui l'autor, i això aconsella que, especialment quan el nombre d'alumnes sigui elevat, només es puntuïn aquells exercicis que, per haver-se fet en presència del professor, se'n pugui assegurar l'autenticitat.

4. BIBLIOGRAFIA

Els materials bibliogràfics de suport a la docència que hem utilitzat en aquesta assignatura són tres:

- en primer lloc, la indispensable recopilació de textos legals de Dret internacional privat, com les que publiquen les editorials Tecnos o Comares, eina bàsica per a l'estudi i per a la realització de les pràctiques i exàmens.

- en segon lloc, un bon manual de l'assignatura. Actualment els textos de referència són les successives edicions del manual dels professors Fernández Rozas i Sánchez Lorenzo, el dels professors Calvo Caravaca i Carrascosa González i, per últim, el manual de la UNED, actualment coordinat per la professora Abarca Junco;

- respecte als materials de pràctiques, al llarg dels anys els professors de l'Àrea anàvem recopilant i enriquint els materials que fèiem servir tant en la docència com en els exàmens. Finalment, aquests materials van ser objecte de publicació per part del Servei de Publicacions de la UAB, sota el títol "Dret internacional privat. Materials pràctics" (col·lecció "Materials", núm. 100). La primera edició es va fer l'any 2001. Els materials es van reimprimir –amb algunes modificacions i addicions- l'any 2003. El coordinador d'aquesta publicació ha estat el Professor Josep Gràcia i Casamitjana.

D'altra banda, el conjunt dels professors de l'Àrea hem cercat els materials pràctics reals (contractes, sentències estrangeres, traduccions) que han servit de base per a les pràctiques puntuades que es fan al llarg del curs.